

ULUSLARARASI
TÜRK DÜNYASI
YUNUS EMRE
SEMPOZYUMU
BİLDİRİ KİTABI

Pamukkale Üniversitesi

Altay Toplulukları Dil ve Kültürleri Uygulama ve Araştırma
Merkezi

(24-27 Mayıs 2021)

EDİTÖRLER

Prof. Dr. Nergis BİRAY

Prof. Dr. Mehmet Vefa NALBANT

Dr. Öğrt. Üyesi Sema EYNEL

Ankara, 2021

DENİZLİ PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ

ULUSLARARASI TÜRK DÜNYASI

YUNUS EMRE SEMPOZYUMU

BİLDİRİ KİTABI

BENGÜ YAYINLARI: 349

GENEL YAYIN YÖNETMENİ
Yakup Ömeroğlu

EDİTÖRLER

Prof. Dr. Nergis Biray
Prof. Dr. Mehmet Vefa Nalbant
Dr. Öğrt. Üyesi Sema Eynel

KAPAK TASARIM
İbrahim Sağlam

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

Denizli Pamukkale Üniversitesi
Uluslararası Türk Dünyası Yunus Emre Sempozyumu
Türü: Bildiri Kitabı
1.Baskı, 1054 s., 21x29.7 cm
Kasım 2021, Ankara

ISBN: 978-625-7403-43-6

İLETİŞİM

Pamukkale Üniversitesi
Altay Toplulukları Dil ve Kültürleri Uygulama
ve Araştırma Merkezi, DENİZLİ
Genel Ağ Adresi: <https://www.pau.edu.tr/altaydilmer>

BASKI

Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San. ve Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı No: 48/48-49, İskitler/ANKARA
Tel: (0312) 341 36 67, Sertifika No: 47865

*Uluslararası Türk Dünyası Yunus Emre Sempozyumu Bildiri Kitabı'nda
yer alan bildiri metinlerinin içeriğinden yazarları sorumludur ve tüm hakları
saklıdır. İzinsiz kopyalanamaz, aktarılamaz, çoğaltılamaz.*

BENGÜ YAYINLARI

Sakarya Mah. Göztepe Sk. No: 5/A
Altındağ/ANKARA
Tel : +90(312) 311 70 52
Faks : +90(312) 311 70 32
e-posta : bilgi@ayb.org.tr

Tarihi Türkiye Türkçesinin Doğuşu		
Bedri SARICA		755
Yunus Emre Türkmen okullarında		
Berdi SARIYEV		769
Kırım Tatar Türkçesindeki Ses Olaylarına Artzamanlı Bakış		
Nariie SEİDAMETOVA		770
Şiğis Qazaqstan onomastikalıq keñistigindegi ulttıq negiz (Katonqarağay avdanı materialdarı negizinde)		
Shynar Botayqızı SEYİTOVA		783
Alihan Bökeyhannıñ Sayasiy Pelsepesi		
Tursın ŞANBAY		791
“Qo’y” LMG’i asosida şakllangan O’zbek xalq maqollarida variantlilik		
Maftuna JAMŞİDOVNA SHARİPOVA		792
Yunus Emre’de Hoşgörü Boyutu		
Meryem Aybike SİNAN		796
“Maneviyet” Kelimesi İle İlgili Olan Dilbirimlerin Semantik Alanı ve Dilbilimsel Özellikleri		
Abdulhay SOBİROV		797
Âşık Paşa ve Türkçemiz		
Süleyman SOLMAZ		803
Ayrim O’zbekça tibbiy terminlar semantikasi va etimologiyasi		
Baxodir TURDIYEVICH SUYUNOV		829
“Mahtumkulu’nun Dünyevî Aşka Yazılmış Şiirlerinde Kadın”		
Selcan Sağlık ŞAHİN		841
Yunus Emre ve Baberahim Meşreb’in Şiirlerinde “Gönül” Kavramı		
Süveyda ŞAHİN, Nergis BİRAY		850
“Sesler” Dergisinde Yayınlanan Yunus Emre Şiirleri Üzere Tematik Bir İnceleme		
Refide ŞAİNİ		874
Özbekistan’da Yunus Emre Çalışmaları		
Abdumurod TILAVOV		883
Qazaq dalasın zerttegen nemis ğalımdarı		
Zhansaya TLEMİSSOVA		888
Tezkire-i Şeyh Safi’de Çok Şekilli Kelimeler		
Feyza TOKAT		892
Qazaq jāne Türik ädebiyetindegi aytış öneri		
Kyralai TOLEBAYEVA		900
Yunus Emre’de Metaforik Olarak Sayılar (Bir, İki, Dört ve Katları)		
Funda TOPRAK (ÖZET)		918
Meşhür Jüsip – söz qudireti		

ÖZBEKİSTAN'DA YUNUS EMRE ÇALIŞMALARI

Scientific research on Yunus Emre in Uzbekistan

Abdumurod TILAVOV¹

Özet

Yunus Emre Türkiye'de olduğu gibi Özbekistan'da da çok sevilen bir şairdir. Şiirlerinin Özbekçeye tercüme edildiği, üniversitelerin Edebiyat, Türkoloji bölümlerinin müfredat programlarından yer aldığı, bunun yanısıra Özbek şarkıcıları tarafından söylenmesi bunun bir kanıtıdır. Yunus Emre'nin şiirleri başta Özbekistan Halk şairi Cemal Kemal, ünlü şair Mirza Kencebek olmak üzere, birçok Özbek şairleri ve tercümanları aracılığıyla Özbek okuyucularının istifadesine sunulmuştur.

2020 yılında Mirza Kencebek tarafından tercüme edilip, Özbekistan Yazarlar Birliği'nin hamiyliğinde yayınlanan kitap Özbekistan Cumhurbaşkanı tarafından Türkiye Cumhurbaşkanına hediye edilmiştir.

Özbek bilim adamı Doç.Dr. Adhambek Alimbekov Yunus Emre şiirlerini konu alan "İshq asiri bo'lgan jon" ("Aşkın Esiri Olan Can") adlı kitap yayımlanmıştır.

Araştırmada bu konulara değinilecek, Yunus Emre'nin Özbekçeye tercüme edilen şiirlerinden örnekler sunulacaktır.

Anahtar Sözcükler: Yunus Emre, aşk, tercüme, Özbekistan, araştırma.

Abstract

Yunus Emre is a very famous poet in both Turkey and Uzbekistan. This is evidenced by the fact that his poems have been translated into Uzbek, included in the curriculum of the departments of Literature and Turkology of universities, as well as sung by Uzbek singers. Yunus Emre's poems have been presented for the benefit of Uzbek readers through many Uzbek poets and translators, including Jemal Kamol and the well-known poet Mirza Kenjebek.

The book, translated by Mirza Kenjebek and published under the auspices of the Writers' Union of Uzbekistan in 2020, was presented by the President of Uzbekistan to the President of Turkey.

Uzbek scientist Assoc. Adhambek Alimbekov published a book about Yunus Emre's poems "İshq asiri bo'lgan jon" ("The soul that is a captive of love").

These issues will be addressed in the speech, and examples of Yunus Emre's poems translated into Uzbek will be presented.

Keywords: Yunus Emre, love, translation, Uzbekistan, research.

"Yunus Emre şiirlerinden örneklerin Özbekistan da devamlı yayınlanması, ünlü şair ve tercümanlarımızca Özbek dilinde tekrar tekrar tercüme edilmesi ve okunması kendiliğinden değildir. Çünkü, onun manzumeleri (şiirleri) Özbek Ozanlarının türkülerini, ünlü sufi şairlerimiz Ahmet Yesevi, Sofi Allahyar, Süleyman Bakırgani, bunun yanısıra halkımızın çok sevdiği Türkmen şairi Mahtumkulu'nun eserlerine ruhen ve anlam bakımından yakınlığıyla dikkat çeker. (Kencabek 2020: 3)

Yukarıdaki alıntı Yunus Emre'nin 2020 yılında Özbekistan'da "Ölmez Gönül" adıyla yayınlanan kitabındaki Önsözden getirilmiştir.

Yunus Emre'nin bu kitap için seçilmiş şiirleri ünlü Özbek şairi ve tercüman Mirza Kencebek tarafından gerçekleştirilmiştir.

¹ Doç. Dr. Öğr. Üyesi. Ali Şiir Nevai Taşkent Devlet Özbek Dili ve Edebiyatı Üniversitesi, Özbek Filolojisi Fakültesi, Taşkent/Özbekista. E-posta: a.tilavov@mail.ru

Kitaptaki şiirlerden bazı örnekler Özbekistan Yazarlar Birliğine ait en nüfuzlu “Özbekistan Edebiyatı ve Sanatı” gazetesinde yayınlanmıştır.

Burada “Yunus Emre Özbek Türkçesinde nasıl yankılamıştır?” sorusunu yanıtlamak üzere tercümelerden kısa örnekler sunmayı uygun bulmaktayız.

Kullikden yirak bolma,
Sultan bolarsan bir kun,
Körsetgey cemalini,
Hayran bolarsan bir kun.

Kel beri, kulim, degay,
Kalbingge nazar kılgay,
Câm-ı ebediy sungey,
Mastân bolarsan bir kun...

Biçare zaif Yunus
Nega hased etarsen?
Barça sebebnî taşlab,
Uryan bolarsan bir kun.

Bu tercüme kitabın özelliklerinden biri, gerekli yerlerde tercüman bazı fikir ve sözcüklerin açıklamasına da yer vermesidir

“Man arafa nefsuhu...”
Dersen, undak emassen,
Meleklerden yukarı
Seyrân arzu kılarсан.

Tercüman Arapça “Man arafa nefsuhu...” cümlesinin aslında “Kim nefsinin tanırsa, Rabbisini tanır...” anlamındaki Hadis-i Şerif’in bir kısmı olduğunu dipnotta vermiştir.

Yunus sarmast bolib, suvdanga tuşti,
Çakırğay – Tapdukige, âr kerekmas!

Mısraları için çok önemli olan şu açıklamayı yazar: “Tapduk – Tapduk Emra; döneminin şeyhi ve müşidi, XIII. Yüzyılda yaşayan Saltuk veya Sarı Saltuk isimli bir Müşidi Kamil’in elinde yetişmiştir”. “Özbekistan” yayınevinde Yunus Emre'nin Özbekistan halk şairi Cemal Kemal tarafından tercüme edilen şiirleri “Neden Ağlarsın ey Bülbül” (Neçün yığlaysan, ey bülbül) adıyla yayınlanmıştır. Kitaba Önsöz yazan İslam Yoldaş’ın şu sözleri ilginçtir:

“Yunus Emre'nin dili XIII. Yüzyıl Osmanlı Türk Dili bugünkü Özbek dilimize çok yakındır. İfade tarzı halk ozanlarının ifade tarzına özgün, sade, akıcı, Hoca Ahmet Yesevi'nin

hikmetlerini anımsatıyor. Aradaki ahekdışlığı (ahenk uygunluğunu) g6r6nce şaşıracaksınız. Sanki iki evliya şair, birisi d6nyanın o k6şesi, birisi de 6b6r k6şesinde oturarak aynı saz, aynı 6vaz (ses) ile insanları, Hak'ka, hakikate davet etmektedir. Bu da, halklarımızın ortasında dil ve g6n6l birliği, peyvendliğinden (al6kadarlığından) bir belirtidir". (Kemal 2020:5)

240 sayfadan oluřan bu terc6me kitap Yunus Emre'nin řu řiiriyle bařlar (6zbekçe Terc6mesi):

Yâ Rabbi. Settar ul-uyûb,
Senden tilermen 6mmetim,
Yâ Hayyu Gaffar uz-z6n6b,
Senden tilermen 6mmetim...

Yunus Emre'nin 6zg6 bir ifadesiyle yazılmış "Aşkın aldı benden beni" şiiri şair ve terc6man Cemal Kemal terc6mesinde ř6yle seslenmektedir:

Işkın aldı menden meni,
Seni tilermen men, Seni,
Men yanarmen kunu tuni,
Seni tilermen men, Seni.

Na barlıkka sevinirmen,
Na yoklıkka kuyinarmen,
Iřkın ile avunarmen,
Seni tilermen men, Seni..

Sofiylerge suhbat kerak,
Ahiyge ahiret kerek,
Mecnunge Laylı'dir tilek,
Seni tilermen men, Seni.

Yunus erur mening atım,
Her kun artıb barar 6tim,
İkki cahanda maksadım,
Seni tilermen men, Seni...

G6zlerimlerimizin sonucunda Yunus Emre ve 6zbek şairi Baba Rahim Meşreb şiirleri arasında ilginç bir yakınlık, benzerlik olduğunu m6şahede etmiş bulunmaktayız. Kıyaslayarak okuyacak olursak, bu daha daha net bir şekilde ortaya 6ıkacaktır.

Tařdın yine deli g6n6l,
Sular gibi 6ağlar mısın?

Aktın yine kanlı yaşım,
Yollarımı bağlar mısın?
Özbekçe Tercümesi:
Taşding yana, telba köngil,
Suvlar kabi şavlarmisin?
Akding yana, kanlı yaşım,
Yollarimni boylarmisan.

Özbekistan Eğitim Kurumlarında Yunus Emre

Özbekistan Yüksek Eğitim kurumlarından Filoloji, Türkoloji Bölümlerinde Yunus Emre'nin hayatı ve şiirleri Özbek talebelerine okutulmaktadır.

Müfredat programlarını incelediğimizde Yunus Emre'nin hayat hikayesi, özellikle “Ben yürürüm yana yana”, “Hak bir gönül verdi bana” şiirleri ve özellikle “Risaletün-nüşhiye” eserine ağırlık verildiğini görüyoruz.

“Türk Edebiyatı” ders kitabını yazan Doç. Dr. Adhambek Alimbekov (Alimbekov: 2018), “Dünya Edebiyatı / Türk Halklar Edebiyatı” (Uluğov: 2021) ders kitabının yazarı Doç. Dr. Abdulla Uluğov'un kitaplarında Yunus Emre hakkında bilgi verilmesinin yanı sıra şairin eserlerinden birkaç örnek sunulmuştur.

İlmi Çalışmalar

Yunus Emre hakkındaki ilmi çalışmalar içerisinde Doç. Dr. Adhambek Alimbekov'un “İşk asiri bolgan can” (Aşkın Esiri olan Can) kitabı ayrıca yer tutmaktadır. (Alimbekov: 2008)

Yeri gelmişken söylemek gerekir ki, Özbek bilimadamları, şair hakkındaki ilk ilmi araştırmayla 2003 yılında âşina oldular. Bu tarihte merhum Prof. Dr. Mahmut Es'ad Coşan'ın “Yunus Emre ve Türk Şiiri” kitabı (Coşan, 2003) Dr. Seyfettin Seyfullah tarafından Özbekçeye çevirilip, yayınlandı. Bu güzide çalışmaya birkaç Özbek şairi ve tercümanların Yunus Emre'den tercüme ettikleri şiirlerin tercümesi de ilave edilmiştir.

Taşkent Devlet Şarkşinaslık Üniversite talebelerine Yunus Emre konusu bitirme ve master tezi olarak verilmektedir.

Örneğin, Madine Hidayatova 2012 yılında Yunus Emre hayatı ve şiirleri üzerindeki master tezini başarılı tarzda savunmuş ve “İşk ve aşık” (Aşk ve aşık) kitabını yayınlamıştır. (Hidayatova:2012) Bu kitapta Yunus Emre şiirleri Ali Şiir Nevai'nin aşka ait bazı şiirleriyle kıyaslanmakta, bunun yanı sıra şiirlerindeki ırmak, ağaç, bülbül, pervane, pazar gibi motifler analiz edilmektedir.

Çeşitli etkinliklerde talebeler tarafından Yunus Emre şiirleri büyük bir coşku ve heyecanla okunmaktadır.

“Yunus Emre” filmi Özbekistan'da

Bilindiği üzere, sinema edebiyatın, kültürün yayılmasında çok önemli bir etkidir. Özbek halkının Yunus Emre'nin kişiliği, dünya görüşü, onun insanlığa verdiği mesajlarına âşina olmasına “Yunus Emre” filminin özel bir televizyon kanalı tarafından Özbekçeye tercüme edilerek, seyircilere sunulması büyük rol oynadı, diyebiliriz. Filmin ilk bölümlerini izleyen seyirciler heyecan ve intibalarını yorumlarıyla ifade ettiler.

Daha neler yapılmalı?

1. Yunus Emre'nin tüm eserleri, ezcümle “Risaletün-Nüşhiye”si Özbekçeye çevirilip yayınlanmalı.
2. Yunus Emre'nin şiirleri açıklamalı şekilde Özbek okuyucularına sunulmalı.
3. Yunus Emre hakkındaki en güzel çalışmalar ödüllendirilmeli.
4. Özbek çocukları için şairin ahlak, ilim, saygı gibi konulardaki şiirlerinden seçmeler yayınlanmalıdır.
5. Yunus Emre şiirlerindeki tasavvuf unsurları, tasavvuf konuları kapsamlı araştırma konusu olmalı.
6. Türkiye'deki Yunus Emre üzerindeki en güzel araştırmalar Özbekçeye tercüme edilmeli.

Sonuç

Sonuç olarak diyebiliriz ki, Özbekistan'da Yunus Emre halk tarafından sevilmektedir. Bilim adamları tarafından sayılı ilmi araştırmalar yapılmıştır, birkaç Özbek şair ve tercümanlarınca şiirleri Özbekçeye tercüme edilmiştir. Ancak bu konudaki daha güzide çalışmalar sahibini beklemektedir.

Kaynakça

- ALİMBEKOV A. (2018). *Türk adabiyoti*. Taşkent: ToshDU Yay.
HİDAYATOVA M. (2012). *İşk va aşık*. Taşkent: Sano Standart Yay.
KEMAL C. (2008). *Neçun yığlarsan, en köngil*. Taşkent: Özbekistan Yay.
KENCEBEK M. (2020). *Ölmes Köngil*. Taşkent – Color Pak Yay.
Mahtumkuli (2015). *Şiirler*. Taşkent: Yangi Asr Yay.
ULUGOV A. (2021). *Türkiy halqlar adabiyoti*. Taşkent: Akademik Naşr Yay.